บทที่ 3

เอกลักษณ์ทางสังคีตและการใช้กลวิธีพิเศษในการเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี

การแสดงออกทางศิลปะของศิลปินผู้มีความเป็นเลิศ ย่อมแสดงเอกลักษณ์และใช้กลวิธีพิเศษในการแสดงนั้น ๆ เป็นเฉพาะของตนเอง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 แสดงความหมายของคำว่าเอกลักษณ์ (IDENTITY) ไว้ว่า เอกลักษณ์คือลักษณะที่เหมือนกันหรือมีร่วมกัน การบรรเลงและการเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี จึงมีเอกลักษณ์ทางสังคีตเป็นของตัวเอง ซึ่งหมายถึงลักษณะที่เหมือน ๆ กันร่วมกันอยู่ในการบรรเลงทุกครั้ง เอกลักษณ์ทางสังคีตหมายถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวในเรื่องของการปฏิบัติดนตรีเท่านั้น

คำว่ากลวิธีพิเศษ หมายถึงการปฏิบัติเม็ดพรายต่าง ๆ ที่มีความยาก ซับซ้อนและต้องใช้สมรรถภาพเพิ่มขึ้นกว่าการบรรเลงปกติ เม็ดพรายต่างๆเช่นการส่าย (เม็ดพรายของเครื่องหนัง) การรัว การสะบัด การขยี้ การเอื้อน การกระทบ เป็นต้น ในการปฏิบัติกลวิธีพิเศษเหล่านี้ทุกครั้งจะต้องมีความไพเราะ ชัดเจนและได้แนวที่เหมาะสมกับรูปแบบของเพลง

การบรรเลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวีนั้น เป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทยและจากบุคคลทั่วไปว่ามีความเป็นเลิศ ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการเดี่ยวจะเข้ได้ดีที่สุดทั้งในช่วงที่มีชีวิตอยู่จนปัจจุบัน มีความไพเราะ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทางที่ใช้เดี่ยว การปฏิบัติกลวิธีพิเศษที่มีความชัดเจน การควบคุมเสียงเครื่องดนตรีได้อย่างยอดเยี่ยม ด้วยความสามารถที่เป็นเลิศดังกล่าว ทำให้คุณครูละเมียดเป็นศิลปินที่ทรงคุณค่าในการที่จะนำกรณีศึกษามาทำการวิเคราะห์เพื่อค้นคว้าหาเอกลักษณ์ทางสังคีต และการใช้กลวิธีพิเศษเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ทราบและใช้เป็นแนวทางในการบรรเลงเดี่ยวจะเข้ต่อไป

ข้อกำหนดเบื้องต้นในการบันทึกโน้ตเพลง

ในการศึกษาเอกลักษณ์ในการบรรเลงเดี่ยวจะเข้ และการใช้กลวิธีพิเศษของคุณครูละเมียด จิตตเสวีนั้น ผู้ศึกษาได้กำหนดกรณีศึกษา 3 เพลงคือเพลงเดี่ยวลาวแพน เพลงเดี่ยวสุดสงวน สามชั้นและเดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ โดยจะนำโน้ตเพลงทั้ง 3 เพลงบันทึกไว้ที่ภาคผนวก ในการดำเนินการวิเคราะห์กรณีศึกษา ได้ใช้สัญลักษณ์สำหรับการบันทึกโดยบันทึกเป็นโน้ตเลข อยู่บนตาราง 3 ชั้น ชั้นบนสุดคือสายเอก ชั้นที่สองคือสายทุ้มและชั้นที่สามคือสายลวด ซึ่งเป็นลักษณะที่สามารถแสดงตำแหน่งของเสียงจะเข้ได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปแบบที่นิยมบันทึกกันแบบหนึ่ง โดยเรียงตัวเลขตามเสียงของจะเข้ดังนี้

สายเอก

สายเปล่า	เลข 1
จะเข้นมที่ 1	เลข 2
จะเข้นมที่ 2	เลข 3
จะเข้นมที่ 3	เลข 4
จะเข้นมที่ 4	เลข 5
จะเข้นมที่ 5	เลข 6
จะเข้นมที่ 6	เลข 7
จะเข้นมที่ 7	เลข $\dot{1}$
จะเข้นมที่ 8	เลข $\dot{2}$
จะเข้นมที่ 9	เลข $\dot{3}$
จะเข้นมที่ 10	เลข $\dot{4}$
จะเข้นมที่ 11	เลข $\dot{5}$

สายทุ้ม

สายเปล่า	เลข 5
จะเข้นมที่ 1	เลข 6
จะเข้นมที่ 2	เลข 7
จะเข้นมที่ 3	เลข 1
จะเข้นมที่ 4	เลข 2
จะเข้นมที่ 5	เลข 3

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จะเข้นมที่ 6	เลข 4
จะเข้นมที่ 7	เลข 5́
จะเข้นมที่ 8	เลข 6́
จะเข้นมที่ 9	เลข 7́
จะเข้นมที่ 10	เลข 1́
จะเข้นมที่ 11	เลข 2́

สายลวด

สายเปล่า	เลข ๑
จะเข้นมที่ 1	เลข ๒
จะเข้นมที่ 2	เลข ๓
จะเข้นมที่ 3	เลข ๔
จะเข้นมที่ 4	เลข ๕
จะเข้นมที่ 5	เลข ๖
จะเข้นมที่ 6	เลข ๗
จะเข้นมที่ 7	เลข ๑́
จะเข้นมที่ 8	เลข ๒́
จะเข้นมที่ 9	เลข ๓́
จะเข้นมที่ 10	เลข ๔́
จะเข้นมที่ 11	เลข ๕́

ลักษณะของตาราง 3 ชั้น

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการบันทึกโน้ต

1. หมายถึงการสะบัด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. หมายถึงการรัวไม้ดีดลากเสียงยาว

3. หมายถึงการดีดด้วยไม้ดีดเข้า 1 ครั้งแต่ปฏิบัติเครื่องดนตรีให้ได้เสียง 2 เสียง

4 หมายถึงการสะบัดข้ามห้องโน้ตถัดไป

5. โน้ตที่มากกว่า 4 ตัว จะเป็นการสะบัดและขยี้ตามแต่ปริมาณของโน้ตในห้องนั้น ๆ

เมื่อทำการวิเคราะห์ผลงาน การบรรเลงและเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี พบข้อสรุปซึ่งแสดงเอกลักษณ์ทางสังคีตและการใช้กลวิธีพิเศษตามประเด็นต่อไปนี้

1. ลักษณะเพลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี จะมีลักษณะการดีด "ทิงนอย" เป็นสำคัญ

2. ในการบรรเลงทุกครั้ง เสียงจะเข้จะมีความกระจ่าง ชัดเจนทุกเสียงและทุก ๆ กลวิธีพิเศษ

3. การปรากฏความเข้มข้นของกลวิธีพิเศษในเพลงเดี่ยว จะพบในทำนองเพลงที่เป็นประโยคคู่ของเพลงเสมอ และจะใช้กลวิธีพิเศษ "สะบัด" ที่หัววรรคหรือโน้ตที่เป็นห้องคี่ พบชัดเจนในเพลงลาวแพน ทำให้การบรรเลงมีสัดส่วนที่พอเหมาะ ไม่เลอะเทอะจนหมดความไพเราะ

4. ลักษณะการดำเนินทำนอง จะยึดโครงของทำนองหลักควบคู่ไปด้วยกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดความชัดเจนเป็นลักษณะเฉพาะในการดำเนินทำนองของคุณครูละเมียด ซึ่งมีความแตกต่างไปจากศิลปินทั่วไป

ดังจะได้แสดงรายละเอียดการวิเคราะห์เป็นลำดับไป

1. ลักษณะเพลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี จะมีลักษณะการดีด "ทิงนอย" เป็นสำคัญ

เอกลักษณ์ทางสังคีตประการที่หนึ่งของคุณครูละเมียด จิตตเสวี เป็นที่ยอมรับในวงการศิลปินดนตรีไทย ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถดีดจะเข้ โดยใช้ลักษณะของการดีด "ทิงนอย" ได้อย่างไพเราะ

ลักษณะการทิงนอย มีวิธีการบังคับให้เกิดเสียงได้ 2 วิธี

1.1 บังคับให้เกิดเสียงทิงนอยด้วยนิ้วหัวแม่มือประกอบกับนิ้วชี้ หรือนิ้วกลางและนิ้วก้อยกับนิ้วนาง

1.1.1 บังคับเสียงทิงนอยด้วยนิ้วหัวแม่มือประกอบกับนิ้วชี้โดยกดสายลวดด้วยนิ้วหัวแม่มือ แล้วดีดด้วยไม้ดีดเข้าให้เกิดเสียง "ทิง" แล้วกดสายเอกด้วยนิ้วชี้ ดีดด้วยไม้ดีดเข้าให้เกิดเสียง "นอย"

1.1.2 บังคับเสียงทิงนอยด้วยนิ้วหัวแม่มือประกอบกับนิ้วกลาง โดยกดสายลวดด้วยนิ้วหัวแม่มือ แล้วดีดด้วยไม้ดีดเข้าให้เกิดเสียง "ทิง" แล้วกดสายเอกด้วยนิ้วกลาง ดีดด้วยไม้ดีดเข้าให้เกิดเสียง "นอย"

1.1.3 บังคับเสียงทิงนอยด้วยนิ้วก้อยประกอบกับนิ้วนางโดยกดสายลวดด้วยนิ้วก้อย แล้วดีดด้วยไม้ดีดเข้าให้เกิดเสียง "ทิง" แล้วกดสายเอกด้วยนิ้วนาง ดีดด้วยไม้ดีดเข้าให้เกิดเสียง "นอย"

1.1.4 การดีดทิงนอยด้วยสายเปล่า ไม่มีการใช้นิ้ว

1.2 บังคับเสียงทิงนอยด้วยนิ้วเพียงนิ้วเดียว โดยใช้นิ้วชี้ หรือนิ้วกลางหรือนิ้วนาง กดสายลวดและสายเอกพร้อมกันโดยใช้ท้องนิ้ว ดีดเสียงทิงนอยโดยใช้ไม้ดีดเข้าทั้ง 2 เสียง[1]

จากการศึกษาลักษณะการดีดทิงนอย ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี พบว่าการดีด "ทิงนอย" ของจะเข้นั้นประกอบด้วยสายลวดและสายเอก สายลวดนั้นมีคุณสมบัติในเรื่องของความสั่นกังวาน ซึ่งมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับขิม เมื่อนำขิมมาบรรเลงรวมวงในวงเครื่องสายแล้ว จะพบว่ามีกระแสเสียงก้อง ความกังวานของเสียงทำให้เสียงเครื่องดนตรี

---

[1] สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษาและสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, "เกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย, ครั้งที่ 1," เมษายน 2538.

หลาย ๆ ชิ้นที่บรรเลงรวมกันอยู่นั้น เกิดความกลมกลืนกันทั้งวงด้วยคุณสมบัติของสายลวด คุณครูละเมียด จะนำลักษณะการดีดทิงนอย บรรเลงขึ้นทันทีขณะบรรเลงรวมวง และเห็นว่านักดนตรีคนอื่น ๆ เกิดอาการหลงเพลงขึ้น เพื่อเป็นการบอกเพลงนักดนตรีคนอื่นด้วย ยกตัวอย่างทำนองต่อไปนี้

ทำนองธรรมดา

2322	3533	5655	6766	5671̇	2̇1̇76	2̇765	7653

5653	532		3	5222	5333	6555	7666
	7	6567	672				

ทำนองที่คุณครูละเมียด จิตตเสวีบรรเลง

2 2	3 3	5 5	6 6	7 7	6 6	5 5	3 3
๒ -	๓ -	๕ -	๖ -	๗ -	๖ -	๕ -	๓ -

5653	532		3	2 2	3 3	5 5	6 6
	7	6567	672				
				๒ -	๓ -	๕ -	๖ -

ตำแหน่งที่คุณครูละเมียดดีด “ทิงนอย” จะปฏิบัติในตอนต้นของจังหวะหน้าทับหรือต้นของประโยคและเน้นที่วรรคสุดท้ายของจังหวะหน้าทับ นอกจากจะมีการดีด

"ทิงนอย" ปกติแล้ว คุณครูละเมียดมักจะดีดรูดสาย[2] ที่สายลวดควบคู่ไปกับการดีดทิงนอย ด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

2 2	3 3	5 5	6 6	7 7	6 6		3
๒ -	๓ -	๕ -	๖ -	๗ -	๖ -	๑๑๗๖	๕๓ -

5653	532		3	2 2	3 3	5 5	6 6
	7	6567	672				
				๒ -	๓ -	๕ -	๖ -

จะพบว่า 2 ห้องโน้ตสุดท้ายของทั้ง 2 ประโยค คุณครูละเมียดจะทำการดีดรูดสายลวดควบคู่ไปกับการดีด "ทิงนอย" ลักษณะเช่นนี้ ทำให้เกิดการเน้นเสียงที่ชัดเจน และให้โครงสร้างของทำนองที่นำไปสู่เสียงลูกตก เมื่อนักดนตรีคนอื่นได้ยินทำนองเช่นนี้จะทำให้หันกลับมาบรรเลงเพลงต่อไปได้ อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน ได้กล่าวถึงเรื่องของการใช้สายลวดของคุณครูละเมียด จิตตเสวีว่า "มีเทคนิคเฉพาะในการดีดจะเข้เป็นของตนเอง ซึ่งนักดนตรีที่คุ้นเคยได้ยินแล้วจะรู้ได้ทันทีว่าเป็นเสียงจะเข้ของคุณครูละเมียด มีเทคนิคในการใช้สายลวด ซึ่งเป็นทางอย่างหนึ่งของคุณครูละเมียด และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้มีวิธีการใช้สายลวดของจะเข้ได้ยอดเยี่ยมมาก"[3]

ลักษณะการดีดทิงนอยของคุณครูละเมียด จิตตเสวีที่ปรากฏในการเดี่ยวจะเข้ของคุณครูนั้น พบว่ามีความสอดคล้องกับการบรรเลงรวมวง กล่าวคือจะใช้ลักษณะการดีดทิงนอยที่ต้นของจังหวะหน้าทับหรือต้นประโยคและเน้นที่ส่วนท้ายของวรรคเสมอ พบได้จากเพลงเดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ ประโยคที่ 3, 4 และ 5

---

[2] การดีดรูดสายใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ ทำมือแบบการดีดทิงนอย ดีดรูดที่สายลวดจากเสียงหนึ่งไปหาอีกเสียงหนึ่ง ทั้งทางต่ำไปหาสูงหรือทางสูงมาหาต่ำ จะเริ่มต้นด้วยไม้ดีดเข้าหรือออกนั้น ขึ้นอยู่กับว่าดีดรูดจำนวนกี่เสียง ทั้งนี้ต้องจบลงด้วยไม้ดีดเข้าเสมอ

[3] ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน, "เครื่องดีดของไทย," ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะนาฏศิลป์และดุริยางค์ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา, หน้า 100.

666 6	6 2	3 2 1 6	2 1 111	5 4 6 5	1 6 2 1	6 5 4 2	1 4 5 6
๖	๖ ๒						

666 6	2	3 2 1 6	123216 -1	65456 5	61 612 1	6 5 4 2	1 4 5 6
๖	-๕๖๗๑๒						

666 6	4	5 4 6 5	4 2 5 4	654 5 6	1 5 555	4 1 2 3	4 6 5 4
๖	๖ ๖๕๔						

ประโยคที่ 7

444 4	4 4	1 666	5 4 5 6	4 2 1 6	16 565 4	1 4 3 2	1 2 3 4
๔	๔ ๔	๖					

ประโยคที่ 9 ดีด "ทิงนอย" เน้นทำนองที่เป็นลูกตก

111 1 6	1 5 6 4			542 2	2 4	5 6	5 2
		๑๑๑ ๖ ๕	๖ ๔ ๕ ๒	๒	๒ ๔	๕ ๖	๕ ๒

ประโยคที่ 11 ดีด "ทิงนอย" เพื่อดำเนินทำนอง

222 2	2 6	3 2	1 6	11 11	11 11	222 4 5	6 561 6
๒	๒ ๖	๓ ๒	๑ ๖	๒ ๑	๖ ๕		

จากเพลงคางคกปากสระ ซึ่งบรรเลงต่อท้ายเดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ พบว่าคุณครูละเมียด บรรเลง "ทิงนอย"ในหัวของวรรคเพลงและท้ายของวรรคเกือบทุกประโยคของเพลง ดังโน้ตเพลงประโยคที่ 1 - 6 ต่อไปนี้

2 2	6 6	- 5 4 5	- 6 - 2	- - - -	- 6	2̇ 3̇ 2̇ 1̇	6 1̇ 5 6
๒ -	๖ -				- ๖		

- - - -	6 6	- 5 4 5	- 6 - 2	- - - -	- 6	2̇ 3̇ 2̇ 1̇	6 1̇ 5 6
	๖ -				- ๖		

- - - -	- 2̇	2̇ 5 6 7	1̇ - 2̇	- 3̇ - 2̇	- 1̇	- 7 6 7	- 6
	- ๒̇		๒̇		- ๑̇		- ๖

- - - -	- 2̇		- 2̇	5̇ 3̇ 5̇ 2̇	3̇ 2̇ 1̇ 7	6 5 6 7	5 - 6
	- ๒̇	๑ ๕ ๖ ๗	๑̇ ๒̇				๖

- 5 4 5	- 4 3 4	- 3 2 3	- 2 1 2	- - - -	1 - 5	5 1 2 3	4 - 5
					๕		๕

- 6 - 5	- 4	- 3 2 3	- 2	- - - -	1 - 5	5	- 5
	- ๔		- ๒		๕	๑ ๒ ๓	๔ ๕

เพลงเดี่ยวสุดสงวน สามชั้น พบลักษณะการดีด "ทิงนอย" ของคุณครูละเมียด จิตตเสวีในส่วนที่เป็นหัววรรค เช่นเดียวกันคือเที่ยวกลับประโยคที่ 2

666 6	6 5	6 5	4 2				
				555 21	2425	2421	7217
๖	๖ ๕	๖ ๕	๔ ๒				

ประโยคที่ 7 - 8 มีการดีด "ทิงนอย" ควบคู่กับการดีดรูดสาย เพื่อแสดงทำนองเพลงที่ชัดเจน ประโยคที่ 7 ซึ่งเป็นส่วนกลางของเพลงในเที่ยวกลับพอดี และทำการดีดทิงนอยในหัววรรคต่อไป มีทำนองเดียวกันกับหัวประโยคของประโยคที่ 2 คือ

	- ๋		- 7	- 4	- 7		- ๋
๑๔๕๖	๗๑	๑๔๓๒	๑๗	- ๔	- ๗	๑๕๖๗	๑๒

666 6	6 5	6 5	4 2				
				555 21	2425	2421	7217
๖	๖ ๕	๖ ๕	๔ ๒				

จากประโยคที่ 7 -8 นี้ พบว่าคุณครูละเมียด จิตตเสวีนั้น ใช้ลักษณะการดีดทิงนอยเป็นส่วนเชื่อมของทำนองเพลง การให้สัดส่วนที่พอเหมาะในการวางตำแหน่งของทำนอง "ทิงนอย" ลงไปในตำแหน่งต้นและกลางของเพลง และนำส่วนหัวที่เหมือนกันในตอนต้นและตอนกลางของเพลงมาเชื่อมทำนอง ทำให้การแสดงออกของงานศิลปะชิ้นนี้มีความชัดเจนและเกิดคุณค่าในเรื่องของดุลภาค

จากการศึกษาเอกลักษณ์ทางสังคีตประการแรกของคุณครูละเมียด จิตตเสวีคือเรื่องการบรรเลงเดี่ยวจะเข้ คุณครูละเมียดมีเอกลักษณ์ที่สำคัญคือสามารถใช้สายลวดของจะเข้ได้เป็นอย่างดีด้วยการดีด "ทิงนอย" เป็นสำคัญ นอกจากเพลงเดี่ยวแล้ว การบรรเลงรวมวงก็เช่นเดียวกัน คุณครูละเมียด สามารถใช้ลักษณะการดีด "ทิงนอย" บรรเลง "อุ้มวง" ในการบรรเลงครั้งนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาสรุปได้ว่า

1. คุณครูละเมียด จิตตเสวีได้นำคุณลักษณะของจะเข้อย่างหนึ่งคือ ความก้องกังวานของสายลวดจะเข้ มาเป็นจุดในการดำเนินทำนองเพื่อควบคุมวงดนตรีให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและเกิดความกลมกลืนในการบรรเลง

2. ตำแหน่งที่นำลักษณะการดีดทิงนอยไปปฏิบัติแล้วเกิดผลสูงสุด คือหัวประโยคของจังหวะหน้าทับหรือหัววรรค และส่วนท้ายของประโยคหรือจังหวะหน้าทับ

3. มีการเน้นขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง ระหว่างการดีด "ทิงนอย"คือการดีดรูดเสียงไปหาลูกตกของเพลงในสายลวดของจะเข้

4. การแสดงความชัดเจนของทำนองเพลง สามารถกระทำได้โดยการวางตำแหน่งของการดีด "ทิงนอย"ลงไปในทำนองเพลง โดยทำการจัดสัดส่วนให้พอเหมาะจนเกิดความชัดเจนไพเราะ

5. คุณลักษณะที่ทำให้คุณครูละเมียด เป็นผู้มีคุณสมบัติในการบรรเลง "อุ้มวง" อีกประการหนึ่งคือ การเป็นผู้ปฏิบัติเครื่องดนตรีได้ชัดเจน "ไม่บอดเสียง"

2. ในการบรรเลงทุกครั้ง เสียงจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวีจะมีความกระจ่างชัดเจน ทุก ๆ เสียงและทุก ๆ กลวิธีพิเศษ

เอกลักษณ์ทางสังคีตประการที่ 2 ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี เป็นที่ยอมรับกันในวงการศิลปินดนตรีไทยว่าคุณครูละเมียด เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการบรรเลงที่มีความชัดเจน จะเข้เสียงจะดัง หนักแน่น ไม่บอดเสียง และเป็นหลักให้กับวงได้เป็นอย่างดี การปฏิบัติทำนองต่าง ๆ จะมีความชัดเจนทั้งจังหวะช้าและจังหวะเร็ว แม้ว่าจะนำหลัก 10 ประการของเกณฑ์ขนบนิยมตะวันตก (WESTERN TRADITIONAL CRITEREA)[4] เข้ามาพิจารณาผลงานของคุณครูพบว่าตรงกับข้อที่ 1 คือความกระจ่างชัด (CLEARLY) เป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งที่มีความสำคัญในการแสดงงานศิลปะ

การปฏิบัติเครื่องดนตรีจนเกิดความชัดเจนของคุณครูละเมียด จิตตเสวีจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นที่กล่าวขานกันโดยทั่วไป จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้คุณครูละเมียด จิตตเสวีเป็นผู้ที่สามารถบรรเลงเครื่องดนตรีได้อย่างชัดเจนนั้น เกิดจากปัจจัย 4 ประการคือ

---

[4] Lewis Rowell, Thinking about music : An introduction to the Philosophy of music (The University of massachusetts Press Amherst: Printed in the United States of America, 1984), p 14.

ประการที่ 1 เกิดจากลักษณะทางกายภาพของคุณครูละเมียด จิตตเสวี คุณครูละเมียด มีลักษณะทางกายภาพเป็นบุคคลที่มีรูปร่างใหญ่ และเป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรง ทำให้ไม่เกิดปัญหาในการใช้กำลัง เสียงจะเข้าที่ออกมาจึงมีความหนักแน่น จากการสัมภาษณ์อาจารย์เยาวมาลย์ ดิศกุล ได้กล่าวถึงลักษณะการดีดจะเข้ของคุณครูละเมียดว่า "ครูละเมียดจะสอนเสมอว่า ดีดแรง ๆ ไม่ต้องกลัวจะเข้เจ็บ เสียงจะเข้ของคุณครูจะดังมาก และชัดมากด้วย ครูจะให้ดีดโดยออกแรงเยอะ ๆ เวลาครูละเมียดดีด จะชัดทุกนม กล้ำ 3 เสียงก็เหมือนกัน นิ้วกลางต้องกล้ำให้ได้ ครูจะให้หัดกล้ำเป็นอาทิตย์เลย"[5]

การเป็นบุคคลที่มีสุขภาพแข็งแรง เป็นปัจจัยให้การบรรเลงจะเข้เกิดความชัดเจน เนื่องจากการบรรเลงจะเข้นั้น ต้องอาศัยกำลังในการดีดมาก จึงทำให้การเคลื่อนไหวของนิ้วที่รวดเร็วนั้น เกิดความชัดเจน ทั้งนี้หากเป็นผู้ที่มีสุขภาพและลักษณะทางกายภาพของร่างกายไม่แข็งแรง จะต้องทำการฝึกฝนเพิ่มขึ้นมากกว่าปกติเพื่อให้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ เกิดความแข็งแรงพอที่จะสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีได้ดีที่สุด

ประการที่ 2 มีการจัดเรียงกลวิธีพิเศษอย่างเป็นระบบ จากการศึกษาพบว่า ความชัดเจนจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคุณครูละเมียด จิตตเสวีนั้นมีปัจจัยมาจากการจัดเรียงกลวิธีพิเศษของทำนองเพลงมีความเหมาะสมทำให้เกิดความสะดวกในการบรรเลง ลักษณะของการจัดเรียงนั้น พบ 3 ลักษณะคือ

2.1 พบว่ามีการสะบัดเสียงเดียวที่หัววรรคและต้นประโยคเสมอ ดังจะพบชัดเจนในเดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ ประโยคที่ 2 - 9

222 333	222 666	3	65432 - 6	2 i iii	6i2i6 - 5	4245	6 56i 6
		567 2					

666 6	6 2	3216	21iii	5465	i62i	6542	1456
๖	๖ ๒						

[5] สัมภาษณ์เยาวมาลย์ ดิศกุล, ข้าราชการกองการสังคีต กรมศิลปากร, 1 ธันวาคม 2539.

666 6	2	3 2 1 6	123216 -1	65456 5	61 612 1	6 5 4 2	1 4 5 6
๖	-๕๖๗๑๒						

666 6	4	5 4 6 5	4 2 5 4	654 5 6	1 5 555	4 1 2 3	4 6 5 4
๖	๖ ๖๕๔						

111 4 1	444 1 4	111 1 6	1 5 6 4	5 6 7 2	17 176 5	4 1 2 3	45434654

444 4	4 4	1 666	5 4 5 6	4 2 1 6	16 565 4	1 4 3 2	1 2 3 4
๔	๔ ๔	๖					

111 4 1	44441 4	111 4 2	4 1 2 6				
				๑๑๑ ๑ ๖	๑ ๕ ๖ ๔	๑ ๔ ๓ ๒	๑ ๒ ๓ ๔

111 1 6	1 5 6 4			542 2	2 4	5 6	5 2
		๑๑๑ ๖ ๕	๖๔๕๒	๒	๒ ๔	๕ ๖	๕ ๒

เพลงเดี่ยวสุดสงวน สามชั้น เที่ยวแรก ประโยคที่ 1 และประโยคที่ 3

- - - 4	- - 555	- 4565671	765456555	- 7 - 1	- 2 - 7	- - 111	2 1 4 2

- 4̇ - i̇	2̇ 4̇ - 2̇	4̇4̇4̇ i̇ 2̇	- i̇ - 7	- 2̇ - i̇	- 7 - 6	- - 4 5	- - - -

2.2 พบว่ามีการ "สะบัดลง" ที่ห้องคี่ของโน้ตซึ่งเป็นหัวข้อต่อของวรรค เป็นอัตราส่วนสูงกว่าห้องคู่ ดังพบได้จากเพลงเดี่ยวสุดสงวน สามชั้น

ห้องที่ 3	ประโยคที่ 2	เที่ยวแรก
ห้องที่ 6	ประโยคที่ 2	เที่ยวแรก
ห้องที่ 7	ประโยคที่ 5	เที่ยวแรก
ห้องที่ 3, 5 และ 6	ประโยคแรก	เที่ยวกลับ
ห้องที่ 1 และ 5	ประโยคที่ 4	เที่ยวกลับ
ห้องที่ 1,3,5,6,7 และ8	ประโยคที่ 5	เที่ยวกลับ
ห้องที่ 2,3,4,6,7,และ8	ประโยคที่ 6	เที่ยวกลับ
ห้องที่ 6	ประโยคที่ 9	เที่ยวกลับ
ห้องที่ 7	ประโยคที่ 10	เที่ยวกลับ

จากการบรรเลงเพลงเดี่ยวสุดสงวน สามชั้น พบว่าคุณครูละเมียด จิตตเสวีได้ใช้กลวิธีพิเศษ "สะบัดลง" ทั้งเพลง ไม่พบการสะบัดขึ้นเลย

2.3 พบว่ามีการจัดเรียงกลวิธีพิเศษชนิดเดียวกันไว้ชิดกันเสมอ ทั้งนี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์และเกิดความต่อเนื่อง จากเดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ 14 ประโยคแรก จะพบว่าถ้ามีการใช้กลวิธีพิเศษใดก็แล้วแต่จะทำชิดกันอย่างน้อย 2 ครั้งขึ้นไป ยกตัวอย่าง ถ้าทำการสะบัดลง ก็จะมีการสะบัดลงต่อไปอีกอย่างน้อย 2 ครั้ง และการใช้กลวิธีพิเศษในการขึ้นต้น หากใช้ชนิดใดแล้วก็มักจะใช้กลวิธีพิเศษชนิดเดียวกันขึ้นต้นเสมอ จะพบได้จากเดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ จะใช้ลักษณะการสะบัดเสียงเดียวในการขึ้นต้นเกือบทุกประโยค ทั้งนี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ต่อเนื่อง ซึ่งทำให้การบรรเลงนั้น ๆ เกิดความไพเราะ และมีแง่มุม มีสัดส่วนที่พอเหมาะขึ้น ดังที่ปรากฏต่อไปนี้

ประโยคที่ 1 สะบัดขึ้น - สะบัดลง - สะบัดเสียงเดียว - สะบัดขึ้น

ประโยคที่ 2 สะบัดเสียงเดียว 4 ครั้ง - สะบัดขึ้น - ขยี้ลง - สะบัดเสียงเดียว - ขยี้ขึ้น - สะบัดขึ้น

ประโยคที่ 3 สะบัดเสียงเดียว 2 ครั้ง

ประโยคที่ 4 สะบัดเสียงเดียว - ขยี้ขึ้น - สะบัดขึ้น 2 ครั้ง

ประโยคที่ 5 สะบัดเสียงเดียว - สะบัดลง 2 ครั้ง - สะบัดเสียงเดียว

ประโยคที่ 6 สะบัดเสียงเดียว 3 ครั้ง - สะบัดลง 2 ครั้ง

ประโยคที่ 7 สะบัดเสียงเดียว 2 ครั้ง - สะบัดกล้ำ 2 ครั้ง

ประโยคที่ 8 สะบัดเสียงเดียว 4 ครั้ง

ประโยคที่ 9 สะบัดเสียงเดียว 2 ครั้ง - สะบัดลง

ประโยคที่ 10 สะบัดเสียงเดียว 2 ครั้ง - สะบัดลง 2 ครั้ง - สะบัดขึ้น

ประโยคที่ 11 สะบัดเสียงเดียว 2 ครั้ง - สะบัดขึ้น

ประโยคที่ 12 สะบัดเสียงเดียว 2 ครั้ง - ขยี้ขึ้น 3 ครั้ง - สะบัดลง

ประโยคที่ 13 สะบัดเสียงเดียว - สะบัดลง 6 ครั้ง

ประโยคที่ 14 สะบัดเสียงเดียว - สะบัดลง 7 ครั้ง

ประการที่ 3 คุณครูละเมียด จิตตเสวีจะมีเคล็ดในการบรรเลงจะเข้เป็นของตนเอง ทำให้การบรรเลงทุกครั้งเกิดความชัดเจน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางสังคีตเฉพาะตน จากการสัมภาษณ์อาจารย์เยาวมาลย์ ดิศกุล ได้เล่าว่า

ทางเพลงของครูที่ถ่ายทอดมันเหมือนกับปรุงมาแล้ว จะเรียงกันเรียบร้อยมาเลย ครูจะให้เคล็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ ตลอด เคล็ดของครูเช่น ครูจะบอกว่า "เธอดีดตรงนี้ซิ ถ้าเธอรัวตรงนี้ แล้วเธอจะเมื่อย ถ้าดีดตรงนี้จะไม่เมื่อย" แล้วก็จริงของครู บางทีแทนที่จะต้องรัวก็ไม่รัว ดีดไม้ดีดเข้านิดเดียว แล้วก็จริงอย่างที่ครูว่า เพราะเวลารัวมาก ๆ เราก็จะเพลีย ครูมีการให้เบรคมือไว้ก่อน เอาไว้ตอนหลังที่จะลงจบจะได้มีแรงดีดเพราะ ๆ

ด้วยความเป็นผู้มีวินัยในการฝึกซ้อมของคุณครูละเมียด ทำให้คุณครูละเมียดมีความแตกฉาน และค้นพบเคล็ดในการดีดจะเข้ ที่จะให้ได้ผลสำเร็จในการบรรเลงที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด

ประการที่ 4 ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ทำให้คุณครูละเมียด จิตตเสวี ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ที่บรรเลงจะเข้ได้ชัดเจนที่สุด จากการศึกษาประวัติชีวิตพบว่าคุณครูละเมียดเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร และเป็นผู้มีวินัยในการฝึกซ้อม ด้วยเหตุดังกล่าว เป็นปัจจัยส่งเสริมให้คุณครูละเมียด เป็นผู้ที่มีความแม่นเพลง จนได้รับคำยกย่องว่า "เป็นม้องวงใหญ่ในวงเครื่องสายไทย"[6] ไม่ว่าจะเป็นการดีดจะเข้หรือสีซอ จะเป็นหลักให้ผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ในระหว่างกำลังบรรเลงอยู่นั้น ต่างคนต่างประดิษฐ์ทำนองของตนตามหน้าที่ของเครื่องมือนั้น ๆ ตามหลักของดนตรีไทย โดยเฉพาะการบรรเลงวงเครื่องสายปี่ชวาแล้วจะนิยมเล่นเพลงดำเนินทำนองเป็นส่วนใหญ่ ผู้บรรเลงอาจเกิดการหลงเพลง แต่ถ้าคุณครูละเมียดบรรเลงอยู่ด้วย เมื่อเห็นว่า เครื่องมือใดหลงทำนองไป ครูจะบรรเลงทำนองห่าง ๆ คล้ายกับทำนองม้องวงใหญ่ทันที ทำให้การบรรเลงดำเนินต่อไปได้เป็นอย่างดี

ความเป็นผู้ที่มีความแม่นเพลง ทำให้ไม่เกิดความกังวลนี้เอง ก่อให้เกิดสมาธิที่จะทำการควบคุมเสียงเครื่องดนตรีที่ขณะบรรเลงอยู่นั้นให้มีความชัดเจนได้

จากการศึกษาเอกลักษณ์ทางสังคีตของคุณครูละเมียด จิตตเสวีประการที่สองเรื่องของความชัดเจนในการบรรเลง ปัจจัยที่ทำให้เกิดสรุปได้ดังนี้

1. เกิดจากลักษณะทางกายภาพของคุณครูละเมียด จิตตเสวีเอง
2. เกิดจากการจัดเรียงกลวิธีพิเศษอย่างเป็นระบบ
    2.1 มีการสะบัดเสียงเดียวที่หัววรรคและต้นประโยคเสมอ
    2.2 พบว่ามีการ "สะบัดลง"ที่ห้องคี่ของโน้ตเพลงซึ่งเป็นหัวต่อของวรรคมีอัตราส่วนมากกว่าการสะบัดที่ห้องคู่
    2.3 พบว่ามีการจัดเรียงกลวิธีพิเศษชนิดเดียวกันไว้ชิดกันเสมอ และจัดเรียงกลวิธีพิเศษชนิดเดียวกันในการขึ้นต้นประโยคของเพลงเกือบทุกประโยค
    2.4 พบว่าการเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรในการฝึกซ้อมฝีมือของคุณครูละเมียด ทำให้เกิดความแม่นเพลง เมื่อมีความแม่นเพลง ทำให้การบรรเลงไม่เกิดความวิตกกังวล จึงสามารถนำสมาธิไปควบคุมการดีดจะเข้ทำให้เสียงจะเข้มีความชัดเจน

---

[6] ปกรณ์ รอดช้างเผือน, "เครื่องดีดของไทย," ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะนาฏศิลป์และดุริยางค์ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา, หน้า 100.

3. การปรากฏความเข้มข้นของกลวิธีพิเศษในเพลงเดี่ยว จะพบในทำนองเพลงที่เป็นประโยคคู่ของเพลงเสมอ และจะใช้กลวิธีพิเศษ "สะบัด" ที่หัววรรคหรือโน้ตที่เป็นห้องดี่ พบชัดเจนในเพลงลาวแพน ทำให้การบรรเลงมีสัดส่วนที่พอเหมาะ ไม่เละเทะจนหมดความไพเราะ

เอกลักษณ์ประการที่ 3 ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประการคือ

ประการที่ 1 การให้ความเข้มข้นของกลวิธีพิเศษ จะกระทำในทำนองเพลงที่เป็นประโยคคู่ของเพลงเสมอ การกระทำเช่นนี้จะให้ความรู้สึกหนักแน่นอีกทั้งยังเป็นการจบช่วง ของจังหวะหน้าทับ ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกที่เป็นดุลภาค (BALANCE) ซึ่งเป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญในการแสดงออกของงานศิลปะทุกชนิด ลักษณะของการให้ความเข้มข้นของกลวิธีพิเศษไปอยู่ที่ประโยคคู่นั้น ทำให้เกิดการเรียงร้อยอย่างเป็นระบบของทำนองเพลงเพราะทำให้มีแง่มุมและเกิดช่องไฟที่มีสัดส่วนสมดุลย์

ยกตัวอย่างเพลงลาวแพน ประโยคที่ 5 - 6

345671	- - - -	- 5 - 7	- 1 - 3	- - - -	- - - 4	- - - 7	- - - 4

- - 3 1	- - - -	- 5 - 7	- 1 - 3	- - - 3	- - - -	5 4 3 5	- 4 3 4

ประโยคที่ 22 - 23

- - 111	- 4 - 2	- - 111	2	- - 111	- 4 - 2	- 2 4	1
	5		- 7 - 5		5	5	- 5 7 1
	๑		๑		๑		๑

- 1 1 1	- 1 4 2	- 1 1 1	2	- 1 1 1	- 1 4 2	- 2 4	1
1	5	1	- 7 1 5	1	5	5	- 5 7 1
๑	๒	๑	๒	๑	๒		๑

ประโยคที่ 39 - 40

- 3 - i	- 7 - 5	- 4 - i	- 7 - 5	- 1 - i	- 7 - 5	- 4 - 1	- 3 - 1

- 3 - i	- 7 - 5	- 4 - i	- 7 - 5	- - iii	3 i 7 5	7 5 4 1	3 1 3 1

เดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ ประโยคที่ 1 - 2

3	-2 - 6	3	653 2 6	2 i iii	6 i 6 5	4 2 4 5	6 56i 6
6 7 2		567 2					

222 333	222 666	3	65432 - 6	2 i iii	61216 - 5	4 2 4 5	6 561 6
		567 2					

ประโยคที่ 3 - 4

666 6	6 2	3 2 i 6	2 i iii	5 4 6 5	i 6 2 i	6 5 4 2	1 4 5 6
๖	๖ ๒						

666 6	2	3 2 1 6	123216 -1	65456 - 5	61 612 1	6 5 4 2	1 4 5 6
๖	-๕๖๗๑๒						

ประโยคที่ 5 - 6

666 6	4	5 4 6 5	4 2 5 4	654 5 6	1 5 555	4 1 2 3	4 6 5 4
๖	๖ ๖๕๔						

111 4 1	444 1 4	111 1 6	1 5 6 4	5 6 7 2	17 176 5	4 1 2 3	45434654

เพลงสุดสงวน เที่ยวกลับ ประโยคที่ 3 - 4

4 1 2 4	2 5 2 4	2 1					
		7 2	1 7 5 4	2 1 7 2	1 7 6 1	7 6 5 7	6 5 5
							๔

321 1	2 3 4 5	6 21765	67176541	321 1	5 1 2 3	4 654 1	2 3 4 5
5				5			

ลักษณะการให้ความเข้มข้น ในประโยคหลังที่เป็นประโยคคู่กับประโยคแรก จะมีความเข้มข้นมากกว่า คุณครูละเมียด จะใช้หลักการดังกล่าวในการดำเนินทำนองการบรรเลงเดี่ยวจะเข้จนมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง เอกลักษณ์ข้อนี้ของคุณครูละเมียดเป็นลักษณะที่สามารถยึดเป็นแนวในการดำเนินทำนองทางเดี่ยวจะเข้ได้เป็นอย่างดี

ประการที่ 2 คุณครูละเมียด จิตตเสวีจะใช้กลวิธีพิเศษ "สะบัด" ที่หัววรรคหรือโน้ตที่เป็นห้องคี่เสมอ พบชัดเจนในเพลงลาวแพน ทำให้การบรรเลงมีสัดส่วนที่พอเหมาะเกิดความชัดเจน ไม่เลอะเทอะจนหมดความไพเราะ

การสะบัดที่หัววรรคหรือโน้ตที่เป็นห้องคี่นั้น เป็นการเน้นส่วนที่เป็นการเริ่มต้นไม่ว่าจะเป็นหัววรรคหรือหัวประโยคของทำนอง ๆ หนึ่ง ลักษณะการสะบัดที่หัววรรคนี้พบชัดเจนมากในการบรรเลงเพลงลาวแพนของคุณครูละเมียด ซึ่งทางของคุณครูละเมียดนั้น จะได้รับการยกย่องในเรื่องของความชัดเจนและไพเราะเป็นประการสำคัญ

ยกตัวอย่างเพลงลาวแพน ประโยคที่ 1 ห้องที่ 3 และห้องที่ 7

- - - -	- - - 5	- - 345	- 5 - 5	- - - 4	- - - 5	- - 713	- 7 - 131
	5		5		5		

ประโยคที่ 2, 3 และ 4 ห้องที่ 5 และห้องที่ 7

- - - -	- - - -	3 4 3 1	- 7 - 5	- - 575	- 4 - 5	- - 713	- 7 - 4
			5		5		

- - 3 1	- - - -	3 4 3 1	- 7 - 5	- - 575	- 4 - 3	- - 431	- 1 - 1
			5		5		1
					๓		๑

- 345671	- - - -	- - - 7	- - -5	- - 575	- 4 - 3	- - 431	- 1 - 1
			5		5		1
					๓		๑

ประโยคที่ 10 ห้องที่ 3, 5 และ 7

- - 31	- - - -	333 7 131	- 7 - 5	777 4 575	- 4 - 3	431 3 5	- 4 3 4
			5		5		

ประโยคที่ 13 ห้องที่ 3 และประโยคที่ 14 ห้องที่ 5

- - 3 1	- - - -						1
		175 5	7 1 7				5 7 1
		๔	๓	- - - ๓	- - - -	๔๓๕๔	๓ ๑

	1	- 1 3 4	5 1		1	- 1 3 4	5 1
- - 175	5 7 1		5 7 1	- - 175	5 7 1		5 7 1
	๔ ๑		๑		๔ ๑		๑

ประโยคที่ 24 ห้องที่ 1 และประโยคที่ 25 ห้องที่ 1, 3 และ 5

111 3 1	- 1 7 5	- 5 7 4	5 3 4 5	- 1 3 4	5 4 3 1	3 4 5	1
	5					5	- 5 7 1
							๑

- - 111	- 4 - 2	- - 111	2	- - 111	- 4 - 2	- 2 4	1
	5		- 7 - 5		5	5	- 5 7 1
	๑		๑		๑		๑

ประโยคที่ 27 และ 28 ห้องที่ 1

					1	- 1 3 4	5 1
- - 175				- 5	- 5 7 1		5 7 1
	- ๔ - ๓	- ๑ - ๔	- ๓ - ๑	- ๓	๑		๑

					1	- 1 3 4	5 1
- - 175				- 5	- 5 7 1		5 7 1
	- ๔ - ๓	๕๔๓๕	- ๔๓๑	- ๓	๑		๑

เพลงเดี่ยวสุดสงวน เที่ยวแรก ประโยคที่ 1 ห้องที่ 7

- - - 4	- - 555	- 456567i	765456555	- 7 - i	- 2 - 7	- - iii	2 i 4 2

ประโยคที่ 3 ห้องที่ 3

- 3 - i	2 3 - 2	333 i 2	- i - 7	- 2 - i	- 7 - 6	- - 4 5	- - - -

ประโยคที่ 5 ห้องที่ 7

- 1 - 4	- - 5 6	6 i 2 i	- - - -	4 i 4 2	- i - 7	217 6 7	- 6- 5

เพลงเดี่ยวสุดสงวน เที่ยวกลับ ประโยคที่ 1 ห้องที่ 3 และ 5

- - - 4	- - 555	654 5 6	4 5 555	1 4 5 6	765 6 7	- 4567567	i67i2712

ประโยคที่ 2 ห้องที่ 1 และ 5

666 6	6 5	6 5	4 2				
				555 21	2425	2421	7217
๖	๖ ๕	๖ ๕	๔ ๒				

ประโยคที่ 4 ห้องที่ 1 และ 5

321 1	2345	6 21765	67176541	321 1	5123	4 654 1	2345
5				5			

ประโยคที่ 5 และ 6 มีการสะบัดที่หัววรรคและสะบัดเพื่อดำเนินทำนองด้วย

654 4	456	7 217 4	567 2	i7 i76 7	65 654 2	i7 i76 7	65 654 5
1	1						

111 23	432 34	543 45	654 56	333 45	654 56	765 67	176 7 i

ประโยคที่ 8 ห้องที่ 1 และ 5

666 6	6 5	6 5	4 2				
				555 21	2425	2421	7217
๖	๖ ๕	๖ ๕	๔ ๒				

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ ประโยคที่ 2 ห้องที่ 1 - 3

222 333	222 666	3	65432 - 6	2 1 111	61216 - 5	4 2 4 5	6 561 6
		567 2					

ประโยคที่ 3 ห้องที่ 1

666 6	6 2	3 2 1 6	2 1 111	5 4 6 5	1 6 2 1	6 5 4 2	1 4 5 6
๖	๖ ๒						

ประโยคที่ 4 ห้องที่ 1 และห้องที่ 5

666 6	2	3 2 1 6	123216 -1	65456 - 5	61 612 1	6 5 4 2	1 4 5 6
๖	-๕๖๗๑๒						

ประโยคที่ 5 ห้องที่ 1 และ 5

666 6	4	5 4 6 5	4 2 5 4	654 5 6	1 5 555	4 1 2 3	4 6 5 4
๖	๖ ๖๕๔						

ประโยคที่ 6 ห้องที่ 1 และ 3

ประโยคที่ 7 ห้องที่ 1

ประโยคที่ 8 ห้องที่ 1 , 3 และ 5

111 4 1	444 1 4	111 1 6	1 5 6 4	5 6 7 2	17 176 5	4 1 2 3	45434654

444 4	4 4	1 666	5456	421 6	16 565 4	1432	1234
๔	๔ ๔	๖					

111 41	44441 4	111 42	4126				
				๑๑๑ ๑๖	๑๕๖๔	๑๔๓๒	๑๒๓๔

ประโยคที่ 9 ห้องที่ 1 , 3 และ 5

111 16	1564			542 2	2 4	5 6	5 2
		๑๑๑๖๕	๖๔๕๒	๒	๒ ๔	๕ ๖	๕ ๒

จากทำนองเพลงดังกล่าว ทำให้สรุปได้ว่า การสะบัดที่หัววรรค สามารถแสดงความชัดเจนของทำนองเพลง เกิดแง่มุมทำให้การแสดงออกมีความสมดุลย์ จึงนับได้ว่าเอกลักษณ์ทางการบรรเลงจะเข้ของคุณครูละเมียดชนิดนี้ สามารถนำไปเป็นหลักการในการเรียงร้อยทำนองทางเดี่ยวได้เป็นอย่างดี

4. ลักษณะการดำเนินทำนอง จะยึดโครงของทำนองหลักควบคู่ไปด้วยกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดความชัดเจนเป็นลักษณะเฉพาะในการดำเนินทำนองของคุณครูละเมียด ซึ่งมีความแตกต่างไปจากศิลปินทั่วไป

เอกลักษณ์ทางสังคีตประการที่ 4 ของคุณครูละเมียด จิตตเสวีคือเรื่องของการดำเนินทำนองที่ยึดโครงของทำนองหลักควบคู่ไปด้วยกันอย่างสม่ำเสมอเสมอ การปฏิบัติกลวิธีพิเศษหรือเม็ดพรายใด ๆ หรือการบรรเลงรวมวง จะยึดโครงของทำนองหลักควบคู่ไปด้วยกันเสมอ จากการศึกษาพบว่าลักษณะการดีดจะเข้ของคุณครูละเมียดนั้น จะไม่ดำเนินทำนองที่สลับซับซ้อน จนเสียโครงของทำนองหลัก

ยกตัวอย่างผลงานการเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี เปรียบเทียบกับทำนองหลักของเพลง

ตัวอย่างที่ 1 เดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน เที่ยวแรก ประโยคที่ 1

ทำนองหลัก

- - - 4	5 5	- - - 6	5 5	- 7 - 1	- 2	7 7 -	1 1 - 2
4	- 5	6	- 5	- 7 - 1	- 2 - 7	1	2

จะพบว่า ประโยคแรกของทำนองหลักนี้ เป็นการนำทำนองเท่า อัตราสองชั้นมาใช้เป็นวรรคท้า (ครึ่งประโยคแรก 4 ห้องโน้ต) หลังจากนั้นเป็นสำนวนของวรรครับโดยมีของสำนวนเปิดปลายขึ้นไปทางเสียงสูง

ลักษณะทำนองทางเดี่ยว

- - - 4	- - $\overset{\frown}{555}$	- 456567$\dot{1}$	765456555	- 7 - $\dot{1}$	- $\dot{2}$ - 7	- - $\overset{\frown}{\dot{1}\dot{1}\dot{1}}$	$\dot{2}\dot{1}\dot{4}\dot{2}$

จากลักษณะทำนองทางเดี่ยวพบว่า คุณครูละเมียดนั้นยังคงยึดทางบรรเลงควบคู่กับทำนองหลักอย่างชัดเจน ทั้งที่มีการนำกลวิธีพิเศษทั้งการสะบัดและการขยี้มาเป็นส่วนของการเริ่มต้นการบรรเลงในส่วนของวรรคท้า และดำเนินทำนองปลายเปิดไปทางเสียงสูงเช่นเดียวกันกับทำนองหลัก

ตัวอย่างที่ 2 เดี่ยวสุดสงวน เที่ยวแรก ประโยคที่ 2

ทำนองหลัก

1 2	- 4 - 5	- 6 - 5	- 4 - 2	- 4 - 7	- - 1 2	- 4 - 2	- 1 - 7
-- 7	- 4 - 5	- 6 - 5	- 4 - 6	- 1 - 7	2	- 4 - 2	- 1 - 7

ประโยคนี้ เป็นประโยคที่รับสำนวนต่อมาจากสำนวนของประโยคที่ 1 จะเห็นว่าประโยคที่ 1 และประโยคที่ 2 ของทำนองหลัก มีความสัมพันธ์และกลมกลืนกันมาก เพราะเสียงลูกตกกับเสียง TONIC เป็นเสียงเดียวกัน

ลักษณะทำนองทางเดี่ยว

- - - 6	- - - 5	542 46	- 5 4 2		542 - 1		
				- 5 - -		7 6 5 6	7 2 1 7

จากลักษณะทำนองเดี่ยวพบว่า คุณครูละเมียด ยังคงยึดสำนวนของเพลงอยู่กับทำนองหลัก ในวรรคท้าใช้ตำแหน่งเดียวกันกับทำนองหลัก ส่วนวรรครับนั้น แม้จะทำการแยกเสียงให้มาจบทางเสียงต่ำที่ตรงข้ามกับทำนองหลัก แต่ 2 ห้องสุดท้ายของวรรคยังคงแสดงเสียงลูกตกของทำนองหลักอย่างชัดเจน

ตัวอย่างที่ 3 ประโยคที่ 3 และประโยคที่ 4 ของเพลงเดี่ยวสุดสงวน ที่มีความชัดเจนมากในเรื่องของการบรรเลงโดยยึดโครงของทำนองหลักเป็นหลักเสมอ

ทำนองหลัก

	- 2 - 2	- 2 - 2	- 1 - 7	2 2	- 1	7 7	6 6 - 5
- - - 2		- 4 - 2	- 1 - 7	- 2	- 1 - 7	- 6	5

- 6 - 1	- 6	5 5	4 4 - 2	- 2	1 1	2 2	4 4 - 5
- 6 - 1	- 6 - 5	- 4	6	6 - 5	- 6	- 4	5

จะพบว่าลักษณะของทำนองหลัก 2 ประโยคนี้ มีการเปลี่ยนบันไดเสียงที่มีความกลมกลืนกันมากที่สุด และมีสะพานเชื่อมเสียง (TONAL BRIDGE) คือประโยคแรกห้องที่ 5 - 8 ทำให้ทำนองของจังหวะหน้าทับนี้มีความสมบูรณ์มาก

ลักษณะทำนองเดี่ยว

- 4́ - 1́	2́ 4́ - 2́	444́ 1́ 2́	- 1́ - 7	- 2́ - 1́	- 7 - 6	- - 4 5	- - - -

- 6 - 5	- 4 - 3	- - 1 2	- - - -		- 2 4 2	- 6 - -	4 5 6 5
				- 6 1 6			

เมื่อนำทำนองหลักมาบรรเลงเป็นทางเดี่ยว จะพบว่าคุณครูละเมียด ยังคงยึดโครงของทำนองหลักอย่างมั่นคง วรรคท้าประโยคที่ 1 เป็นการดำเนินทำนองทางเสียงสูง เช่นเดียวกับทำนองหลักมาสู่ลูกตก วรรครับประโยคที่ 1 ประดิษฐ์ทำนองและแสดงเสียงที่เป็น TONAL BRIDGE อย่างชัดเจน ส่วนประโยคที่ 2 วรรคท้าประดิษฐ์ทำนองสัมพันธ์กับวรรครับประโยคที่ 1 และยึดโครงสร้างของทำนองหลัก วรรครับของประโยคที่ 2 ประดิษฐ์ทำนองให้เสียงเปิดขึ้นไปด้านสูงตามลักษณะของทำนองหลักเช่นเดียวกัน

จากตัวอย่างในการดำเนินทำนองทางเดี่ยวของคุณครูละเมียด จิตตเสวีคือเรื่องของการดำเนินทำนองที่ควบคู่ไปกับทำนองหลักอย่างชัดเจน นอกจากการบรรเลงเดี่ยวแล้ว การบรรเลงรวมวงของคุณครูละเมียด ก็เช่นเดียวกัน เอกลักษณ์สำคัญที่คุณครูละเมียดใช้คือเรื่องของการดีด "ทิงนอย" ลักษณะของการดีด "ทิงนอย" ก็เป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่สามารถแสดงโครงของทำนองหลักได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างที่คุณครูละเมียดบรรเลงเป็นประจำต่อไปนี้

ทำนองหลัก

- 3	22	3 3	5 5 - 6	- 7 - 2	- 7	6 6	5 5 - 3
7 - 6	- 7	- - 5	6	- 7 - 2	- 7 - 6	- 5	3

ดีดลักษณะ "ทิงนอย"

2 2	3 3	5 5	6 6	7 7	6 6	5 5	3 3
๒ -	๓ -	๕ -	๖ -	๗ -	๖ -	๕ -	๓ -

จะพบว่า ลักษณะการดีดทิงนอยสามารถแสดงโครงสร้างของทำนองเพลงที่เป็นทำนองหลักได้อย่างชัดเจน เมื่อคุณครูละเมียดได้นำลักษณะการดีดนี้ มาเป็นเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งในการบรรเลง ทำให้การบรรเลงเกิดความชัดเจนในเรื่องของทำนองหลักดังกล่าวแล้ว

จากการศึกษาเอกลักษณ์ทางสังคีตของคุณครูละเมียด จิตตเสวีพบว่าการที่คุณครูเป็นศิลปินที่มีความเป็นเลิศนั้น เนื่องจากผลงานของคุณครูสามารถแสดงคุณลักษณะที่สำคัญในการแสดงออกของงานศิลปะอย่างครบถ้วน จากเกณฑ์ขนบนิยมตะวันตก (WESTERN TRADITIONAL CRITEREA OF CLASSICAL ART) ได้กำหนดคุณลักษณะของงานศิลปะ จะต้องมีความสมบูรณ์ตามหลัก 10 ประการคือ

1. ความกลมกลืน (HARMONY)
2. ส่วนประกอบที่พอเหมาะพอดี (PROPORTION)
3. ความกระจ่างชัด (CLARITY)
4. ความเข้มข้น (INTENSITY)
5. ความเป็นเอกภาพ (UNITY)
6. ความหลากหลาย (VARIETY)
7. ความสำเร็จสมบูรณ์ (COMPLETENESS)
8. ความสม่ำเสมอ (CONSISTENCY)

9. ความเคลื่อนไหว (MOBILITY)

10. ภาวะที่ขัดแย้งแล้วคลี่คลาย (CONFLICT - RESOLUTION)

ผลงานการเดี่ยวจะเข้าของคุณครูละเมียด จิตตเสวีถือได้ว่าเป็นผลงานที่มีความเป็นเลิศ แม้ว่าจะนำเกณฑ์ซึ่งเป็นขนบนิยมของตะวันตกมาพิจารณาผลงานของคุณครูละเมียด พบว่าคุณครูได้ปฏิบัติตามคุณลักษณะซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับอย่างครบถ้วน ทั้งที่คุณครูละเมียดศึกษาดนตรีไทยตามแบบของไทย มิได้มีความรู้เรื่องของเกณฑ์ที่เป็นขนบของชาวตะวันตกเลย ดังจะได้แสดงรายละเอียดเป็นลำดับต่อไปนี้

1. ความกลมกลืน (HARMONY)

เรื่องของการสอดประสานกลมกลืน พบว่าผลงานการบรรเลงจะเข้าของคุณครูละเมียด มีการสอดประสานกลมกลืนกันอย่างดีเยี่ยม ยกตัวอย่างการเดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ 2 ประโยคแรก

3	- 2 - 6	3	653 2 6	2 1 111	6 1 6 5	4 2 4 5	6 561 6
6 7 2		567 2					

222 333	222 666	3	65432 -6	2 1 111	61216 - 5	4 2 4 5	6 561 6
		567 2					

ทำนองเดี่ยว 2 ประโยคแรกนี้ มีการสอดประสานในเรื่องของเสียงอย่างพอเหมาะ 2 ห้องแรก ประโยคที่ 1 เสียงที่ใช้ขึ้นต้น และเสียงสุดท้าย (ห้องที่ 2) เป็นเสียงเดียวกัน โดยใช้เสียงในทางต่ำเป็นเสียงขึ้นต้นไปจบในทางเสียงสูง เป็นคู่ 8 ห้องที่ 3 - 4 ใช้โครงสร้างเดียวกับ 2 ห้องแรกโดยการดำเนินทำนองใหม่แต่เพิ่มเม็ดพราย “สะบัด” ปฏิบัติจากเสียงต่ำขึ้นไปจบเสียงเดียวกันกับห้องที่ 2 ครึ่งประโยคหลัง (4 ห้องท้าย) ดำเนินทำนองแยกขึ้นไปทางเสียงสูง ดำเนินทำนองมาสู่ลูกตกที่เสียง TONIC ซึ่งเป็นเสียงในระดับเดียวกับลูกตกในห้องที่ 2 และห้องที่ 4

ประโยคที่ 2 เป็นการบรรเลงทำนองเดิม มีการเพิ่มเม็ดพรายมากขึ้นกว่าประโยคแรก ประโยคแรกบรรเลงธรรมดาขึ้นต้น แล้วตามด้วยการสะบัด ประโยคที่ 2 ขึ้นด้วยการสะบัดแล้วตามด้วยการขยี้

จากตัวอย่างพบว่า ลักษณะการดำเนินทำนองของคุณครูละเมียด จิตตเสวีนั้นมีการสอดประสาน ทำให้เกิดความกลมกลืน

2. ส่วนประกอบที่พอเหมาะพอดี (PROPORTION)

คุณลักษณะประการที่ 2 คือส่วนประกอบที่พอเหมาะพอดี จากการศึกษาผลงานการบรรเลงจะเข้ของคุณครูละเมียด จะพบว่าคุณลักษณะประการนี้มีความเด่นชัด และพบเสมอในผลงานการบรรเลงของคุณครู ลักษณะการบรรเลงจะทำการจัดส่วนอย่างพอเหมาะดังที่ได้บรรยายมาแล้วข้างต้นในเรื่องของการจัดเรียงกลวิธีพิเศษอย่างเป็นระบบ มีการนำการ "สะบัด" ที่หัววรรคของประโยค ทำให้เกิดความพอเหมาะและได้สัดส่วนที่มีความสมดุลย์

ยกตัวอย่างเดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ ประโยคที่ 2 - 9

222 333	222 666	3	65432 - 6	2 1 111	61216 - 5	4 2 4 5	6 561 6
		567 2					

666 6	6 2	3 2 1 6	2 1 111	5 4 6 5	1 6 2 1	6 5 4 2	1 4 5 6
๖	๖ ๒						

666 6	2	3 2 1 6	123216 -1	65456 5	61 612 1	6 5 4 2	1 4 5 6
๖	-๕๖๗๑๒						

666 6	4	5 4 6 5	4 2 5 4	654 5 6	i 5 555	4 1 2 3	4 6 5 4
๖	๖ ๖๕๔						

111 4 1	444 1 4	111 i 6	i 5 6 4	5 6 7 2	i7 i76 5	4 1 2 3	45434654

444 4	4 4	i 666	5 4 5 6	4 2 i 6	i6 565 4	1 4 3 2	1 2 3 4
๔	๔ ๔	๖					

111 4 1	44441 4	111 4 2	4 i 2 6				
				๑๑๑ ๑ ๖	๑ ๕ ๖ ๔	๑ ๔ ๓ ๒	๑ ๒ ๓ ๔

111 i 6	i 5 6 4			542 2	2 4	5 6	5 2
		๑๑๑ ๖ ๕	๖๔๕๒	๒	๒ ๔	๕ ๖	๕ ๒

พบว่ามีการสะบัดเสียงเดียวในตอนต้นของทุกๆ ประโยค ทำให้เกิดความพอเหมาะพอดี สังเกตได้ว่าเมื่อนำทำนองเพลงแต่ละประโยคที่มีลักษณะเป็นกลอนลักษณะเดียวกันมาเรียงร้อยต่อกันเป็นท่อน ทำให้เกิดความไพเราะ ความสัมพันธ์ที่พอดีเช่นนี้ทำให้เกิดความกลมกลืนในการบรรเลงด้วย

3. ความกระจ่างชัด (CLARITY)

คุณลักษณะประการที่ 3 คือความกระจ่างชัด จากการศึกษาประวัติชีวิตและผลงานการบรรเลงจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี พบว่าความชัดเจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

ประการสำคัญประการหนึ่งของคุณครู ทั้งนี้จะทำการยกตัวอย่างเรื่องของกลอนเพลงที่สร้างความชัดเจน

ยกตัวอย่างเพลงคางคกปากสระประโยคที่ 1 - 6 ต่อไปนี้

2 2	6 6	-5 4 5	-6 -2	- - - -	- 6	2 3 2 1	6 1 5 6
๒ -	๖ -				- ๖		

- - - -	6 6	-5 4 5	-6 -2	- - - -	- 6	2 3 2 1	6 1 5 6
	๖ -				- ๖		

- - - -	-2	2 5 6 7	1 -2	-3 -2	-1	-7 6 7	-6
	-๒		๒		-๑		-๖

- - - -	-2		-2	5 3 5 2	3 2 1 7	6 5 6 7	5 -6
	-๒	๑ ๕ ๖ ๗	๑ ๒				๖

-5 4 5	-4 3 4	-3 2 3	-2 1 2	- - - -	1 -5	5 1 2 3	4 -5
					๕		๕

-6 -5	-4	-3 2 3	-2	- - - -	1 -5	5	-5
	-๔		-๒		๕	๑ ๒ ๓	๔ ๕

พบว่าการดำเนินกลอนเพลงของคุณครูละเมียดนั้นมีความชัดเจน และมีความกระจ่าง มิได้เม็ดพรายที่สลับซับซ้อนมากจนเกินไป การบรรเลงที่มีความกระจ่างชัดนี้เองสร้างความไพเราะและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคุณครูละเมียด

4. ความเข้มข้น (INTENSITY)

คุณลักษณะประการที่ 4 คือความเข้มข้น เป็นคุณสมบัติที่พบในผลงานการบรรเลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จากบรรเลงเดี่ยวจะเข้เพลงสุดสงวน เที่ยวกลับซึ่งเป็นทางเก็บ มีการดำเนินกลอนเพลงอย่างเข้มข้น นำเม็ดพรายการสะบัด ขยี้ ทำ การเรียงร้อยอย่างเป็นระบบ

เดี่ยวสุดสงวน สามชั้น เที่ยวกลับ ประโยคที่ 1 - 9

- - - 4	- - 555	654 5 6	4 5 555	654 5 6	765 6 7	- 4567567	1671i2i7i2i

666 6	6 5	6 5	4 2				
				555 21	2425	2421	7217
๖	๖ ๕	๖ ๕	๔ ๒				

4124	2524	21					
		72	1754	2172	1761	7657	65 5
							๔

321 1	2345	6 2i1765	67i76541	321 1	5123	4 654 1	2345
5				5			

654 4	456	7 2i7 4	567 2i	i7 i76 7	65 654 2i	i7 i76 7	65 654 5
1	1						

111 2 3	432 3 4	543 4 5	654 5 6	333 4 5	654 5 6	765 6 7	176 7 i

	- i		- 7	- 4	- 7		- 2
๑ ๔ ๕ ๖	๗ ๑	๑ ๔ ๓ ๒	๑ ๗	- ๔	- ๗	๑ ๕ ๖ ๗	๑ ๒

666 6	6 5	6 5	4 2				
				555 21	2425	2421	7217
๖	๖ ๕	๖ ๕	๔ ๒				

4124	2524	21		1456	765 67	-4567567	i67i27i2
		72	1717				

จากผลงานการบรรเลงของคุณครูละเมียดเพลงสุดสงวนเที่ยวกลับนี้ แสดงอย่างชัดเจนว่าผลงานการบรรเลงเพลงเดี่ยวของคุณครูละเมียดนั้นมีความเข้มข้น เป็นคุณลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งด้วย

5. ความเป็นเอกภาพ (UNITY)

คุณลักษณะประการที่ 5 คือความเป็นเอกภาพ เป็นคุณสมบัติประการหนึ่งที่พบจากผลงานการบรรเลงเพลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด

5.1 พบว่ามีการใช้ TONIC หรือ "เสียงปกครอง" บรรเลงเป็น "เสียงฉ่าง" หรือเสียงสายเปล่าดีดกระทบ 3 สาย กระทำซ้ำ ๆ ทำให้กลอนเพลงรวมกันเป็นหนึ่ง เกิดความเป็นเอกภาพขึ้น จากการบรรเลงเพลงเดี่ยวลาวแพน จะพบลักษณะนี้อย่างชัดเจน

ยกตัวอย่างเพลงเดี่ยวลาวแพน ประโยคที่ 11 -15

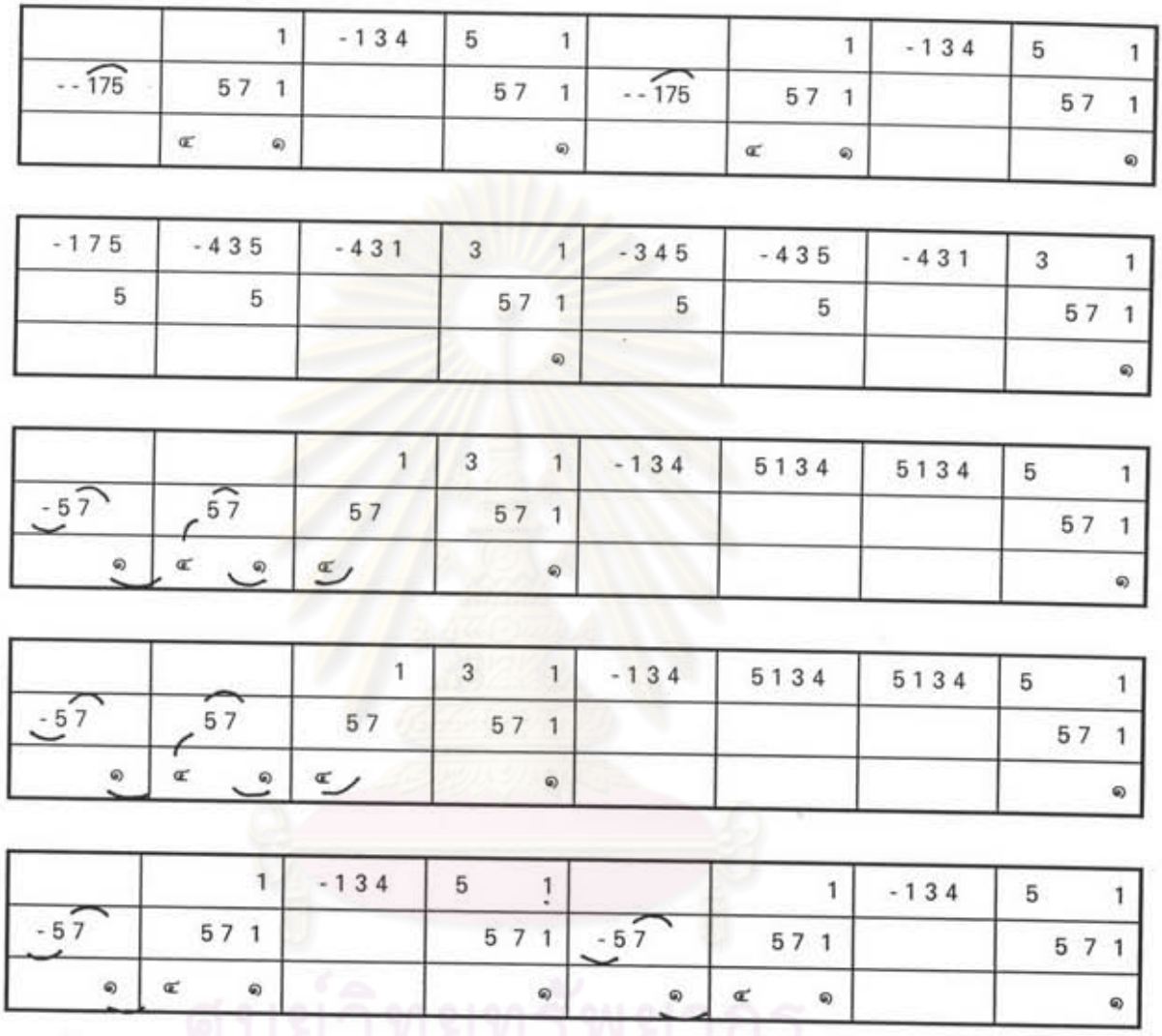

ลักษณะทำนองเช่นนี้อาจประพันธ์ทำนองให้เป็นทางเก็บหรือใช้เม็ดพรายที่ซับซ้อนดำเนินทำนองได้ แต่คุณครูละเมียดนำลักษณะการบรรเลง "เสียงฉ่าง" มาบรรเลงซ้ำ ๆกัน ทำให้เกิดเอกภาพในการบรรเลงเพลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครู

5.2 ลักษณะการบรรเลง "ทิงนอย" ของคุณครูละเมียด สามารถทำให้เนื้อหาทั้งหมดของกลอนเพลงรวมกันเป็นหนึ่ง เกิดความเป็นเอกภาพในการบรรเลงเดี่ยวจะเข้

ยกตัวอย่าง เดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ ประโยคที่ 11

222 2	2 6	3 2	1 6	11 11	11 11	222 4 5	6 561 6
๒	๒ ๖	๓ ๒	๑ ๖	๒ ๑	๖ ๕		

6. ความหลากหลาย (VARIETY)

คุณลักษณะประการที่ 6 คือความหลากหลาย เป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญในการแสดงออกของศิลปะ ลักษณะของความหลากหลายพบในผลงานการบรรเลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จุดที่มีความชัดเจนคือส่วนที่เป็นการดำเนินกลอนเพลงที่ต้องทำการซ้ำ 2 ครั้ง ยกตัวอย่างเดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ ทำนองหลักเดียวกัน แต่เมื่อทำการบรรเลงซ้ำ คุณครูละเมียดมิได้ดำเนินกลอนซ้ำเหมือนเดิมทั้ง 2 ครั้ง หากแต่ทำการเปลี่ยนแปลงทำให้คุณลักษณะเรื่องความหลากหลายปรากฏขึ้น

ยกตัวอย่างเดี่ยวเพลงฉิ่งตวงพระธาตุ ประโยคที่ 1 - 2

3	- 2 - 6	3	653 2 6	2 i iii	6 i 6 5	4 2 4 5	6 561 6
6 7 2		567 2					

222 333	222 666	3	65432 -6	2 i iii	61216 -5	4 2 4 5	6 561 6
		567 2					

ประโยคที่ 3 - 4

666 6	6 2	3 2 i 6	2 i iii	5 4 6 5	i 6 2 i	6 5 4 2	1 4 5 6
๖	๖ ๒						

666 6	2	3 2 1 6	123216 -1	65456 - 5	61 612 1	6 5 4 2	1 4 5 6
๖	-๕๖๗๑๒						

ประโยคที่ 5 - 6

666 6	4	5 4 6 5	4 2 5 4	654 5 6	1 5 555	4 1 2 3	4 6 5 4
๖	๖ ๖๕๔						

111 4 1	444 1 4	111 1 6	1 5 6 4	5 6 7 2	17 176 5	4 1 2 3	45434654

7. ความสำเร็จสมบูรณ์ (COMPLETENESS)

คุณลักษณะประการที่ 7 คือเรื่องของความสำเร็จสมบูรณ์ ในทางดนตรีไทย จะพบได้จากเพลงที่มีลักษณะเป็นสำนวนปิด แสดงการสำเร็จเสร็จสิ้น ในการดำเนินทำนองจากผลงานการบรรเลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จะพบว่าคุณลักษณะนี้ จากเพลงเดี่ยวทุก ๆ เพลงในประโยคลงจบ ยกตัวอย่างเช่น เพลงเดี่ยวสุดสงวน สามชั้น ประโยคสุดท้าย

2 1 2 6	1 4 6 5	6 2 5 4	5 1 4 2	- 1 - 1	- - - 2	- - 654	2 4 - 5

นอกจากประโยคที่แสดงการเสร็จสิ้นแล้ว การบรรเลงรวมกันของเนื้อเพลงทั้งหมดของคุณครูละเมียดสามารถแสดงความสำเร็จสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่าง การบรรเลงเพลงเดี่ยวสุดสงวน สามชั้น พบว่ามีความสำเร็จสมบูรณ์ เพราะประกอบไปด้วยทางกรอทางเก็บ ลักษณะการดำเนินกลอนที่ควบคู่ไปกับทำนองหลักอย่างสม่ำเสมอมีความกระจ่างชัดเจน แต่ก็เต็มไปด้วยความเข้มข้นในการเรียงร้อยเม็ดพรายที่สลับซับซ้อน และดำเนิน

ทำนองเก็บในส่วนท้ายของเที่ยวกลับซึ่งเป็นส่วนที่ต้องบรรเลงโดยใช้แนวจัด และทำการลงจบเพลงอย่างสำเร็จสมบูรณ์

8. ความสม่ำเสมอ (CONSISTENCY)

คุณลักษณะประการที่ 8 คือความสม่ำเสมอ จากผลงานการบรรเลงจะเข้ของคุณครูละเมียด พบลักษณะของความสม่ำเสมอได้อย่างชัดเจน ยกตัวอย่างลักษณะของการจัดเรียงกลวิธีพิเศษชนิดเดียวกันไว้ชิดกัน ลักษณะของความสม่ำเสมอในการใช้เม็ดพรายชนิดเดียวกันนี้เอง ทำให้เกิดความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง มีผลทำให้การบรรเลงของคุณครูมีความไพเราะและมีแง่มุมสัดส่วนที่มีความพอเหมาะ ดังที่ได้บรรยายแล้วข้างต้นในหัวข้อเอกลักษณ์ทางสังคีตประการที่ 2 ของคุณครูละเมียด

9. ความเคลื่อนไหว (MOBILITY)

คุณลักษณะประการที่ 9 คือความเคลื่อนไหว จากผลงานการบรรเลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จะพบลักษณะของความเคลื่อนไหวได้อย่างชัดเจน

ยกตัวอย่างเพลงเดี่ยวสุดสงวน เที่ยวกลับ ครึ่งท่อนแรก จะพบลักษณะการดำเนินทำนองที่มีความเคลื่อนไหวของทำนองได้เป็นอย่างดีคือ

ประโยคแรก ดำเนินทำนองโดยใช้เม็ดพรายขยี้ไปตามทำนองหลัก

ประโยคที่ 2 ใช้ลักษณะการดีด "ทิงนอย" ผสมกับการดีดเก็บ

ประโยคที่ 3 ลักษณะการดีดเก็บ แต่มีการซ่อนเงื่อนลูกตกใน 4 ห้องท้าย ควรจะตกที่เสียงหนึ่ง แต่กลับฝากทำนองไปในห้องต่อไป ก่อความเคลื่อนไหวของทำนองอีกชั้นหนึ่ง

ประโยคที่ 4 เป็นการเริ่มต้นทำนองใหม่โดยการสะบัดและขยี้ไปตามทำนองหลัก

ประโยคที่ 5 เป็นการดำเนินทำนองโดยการสะบัดเป็นชุด ติดต่อกัน

ประโยคที่ 6 เป็นลักษณะการดำเนินทำนองเป็นชุดทำนอง 2 ชุดติดต่อกัน ลักษณะทำนองเหมือนกัน

จากทำนองตัวอย่างจะพบว่า การดำเนินทำนองเดี่ยวของคุณครูละเมียด นั้นก่อความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา

10. ภาวะที่ขัดแย้งแล้วคลี่คลาย (CONFLICT - RESOLUTION)

คุณลักษณะประการสุดท้ายคือภาวะขัดแย้ง แล้วนำไปสู่การคลี่คลาย จากผลงานการบรรเลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จะพบคุณลักษณะนี้ในเพลงเดี่ยวลาวแพน ประโยคที่ 37 - 39 เป็นลักษณะทำนองที่ขัดแย้งกับทำนองของประโยคที่ 39 - 44 ซึ่งเป็นทำนองแสดงภาวะคลี่คลาย

ทำนองประโยคที่ 37 - 39

- 3 - 1́	- 7 - 5	- 4 - 1́	- 7 - 5	- 1 - 1́	- 7 - 5	- 4 - 1	- 3 - 1

- 3 - 1́	- 7 - 5	- 4 - 1́	- 6 - 5	- - 1́1́1́	3́ 1́ 7 5	7 5 4 1	3 1 3 1

- 3	- 1	- 1	- 3 - 1	- 3	- 1	- 3	- - - 3
- 5	- 7	- 7		- 5	- 7	- 7	

ทำนองประโยคที่ 40 -44

- - - -	- - - 1	- - - -	- 1	- - - -	- 3 - 4	- - - -	- 3 - 4
			- 7				

- - - 6	- - -7	- - -1́	- - -4	- - -7	- 6 - 4	- - - 3	- - - 1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

	1	- - 431			- - - 1	- - - -	- 7 - 1
- - - -	- 5 7 1		- 7 - 7	- - - -			
	๑						

- - - -	- 3 - 4	- - - -	- 3 - 4	- - - -	3 1 7 6	- 1 - 7	- 6 - 4

- - - 6	- 3 - 4	- - - 3	- - - 1		1	- - 431	
				- - - -	- 5 7 1		- 7 - 7
					๑		

จะเห็นได้ว่าทำนองทั้ง 2 กลุ่มมีความแตกต่างกัน ทำนองกลุ่มแรกและทำนองกลุ่มหลังแสดงการขัดแย้งต่อกัน แต่สร้างความรู้สึกที่คลี่คลาย เมื่อจบทำนองของประโยคที่ 44 แล้ว ทำนองเพลงจะเป็นทำนอง "ซุ้ม" ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกับ 2 กลุ่มทำนองนี้อย่างสิ้นเชิง

จากการนำเกณฑ์ซึ่งเป็นขนบนิยม 10 ประการมาทำการวิเคราะห์ผลงานของคุณครูละเมียด พบว่าคุณลักษณะทุก ๆ ประการมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาประกอบกันและเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันในการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ 1 ชิ้น เมื่อคุณลักษณะทุก ๆ ประการมาประกอบกันอย่างได้สัดส่วนพอเหมาะพอดีทำให้ผลงานมีคุณค่าและมีความเป็นเลิศ

เอกลักษณ์ทางสังคีตและการใช้กลวิธีพิเศษในการบรรเลงจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี เมื่อทำการศึกษาพบลักษณะที่ทำให้คุณครูละเมียดมีความเป็นเลิศในการบรรเลงเพลงเดี่ยวจะเข้ดังที่บรรยายแล้วข้างต้น อีกทั้งผลงานการประพันธ์และการบรรเลงเพลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียดนั้นมีความสมบูรณ์ แม้ว่าจะนำเกณฑ์ซึ่งเป็นขนบนิยมของตะวันตกมาวิเคราะห์ผลงานของคุณครูละเมียด ก็ยังสามารถแสดง ความงามของศิลปะออกมาได้ แม้ว่าคุณครูจะไม่รู้จักเกณฑ์นี้เลย ซึ่งตรงกับหลักทางสุนทรียศาสตร์ เรื่องของการแสดงความงาม ด้านจิตนิยมที่เป็นคลาสสิค มีมาแต่โบราณว่าไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมของ

ชาติใด ถ้างานศิลปะชิ้นนั้นถึงจุดสูงสุดเป็นงานขั้นวิจิตร ก็ย่อมประกอบด้วยคุณภาวะแห่งความงามดุจเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย